

Merike Mägedi

Eesti kirjakeele kasutusala ja nende seisund

Avalike kohtade keele seisundi kirjeldus

(Koostööleping nr. 10-10/343 Haridusministeeriumi ja
Eesti Keele Instituudi vahel)

Tallinn 2002

Sisukord

<i>Sissejuhatus</i>	3
1. <i>Kasutusalaast tulenevad nõuded keelekasutusele</i>	4
2. <i>Avalike kohtade keelsus</i>	6
3. <i>Keeleinspeksioon</i>	7
4. <i>Keelenõuanne</i>	8
5. <i>Avalikes kohtades kasutatava kirjakeele kvaliteet...</i>	10
6. <i>Vigade laad</i>	19
7. <i>Varieerumised Eesti territooriumi lõikes</i>	20
8. <i>Kokkuvõte</i>	22

Sissejuhatus

Käesolev uuring moodustab teise osa Eesti kirjakeele kasutusala – avalike kohtade – seisundi uuringust. Avalike kohtade keelekasutuse uuring on kaheaastane projekt. Vastavalt kinnitatud projektile koosneb uuring kahest osast. Aastal 2001 valmis avalike kohtade keelekeskkonna uuring. Koostamaks uuringu teist osa, avalike kohtade keele seisundi kirjeldust, käsitleb käesolev uuring kasutusala tulenevaid nõudeid keelekasutusele, analüüsib alal kasutatava kirjakeele kvaliteeti ning vastavust hea keele normile ehk avalikes kohtades ringlevate tekstide stiilisobivust, sõnakasutust, lauseehitust, ortograafiat jms. Samuti on vaatluse all keeleinspektsiooni töö ja EKI keelenõuandest küsitü.

Et täita püstitatud eesmärged, on käesoleva töö autor analüüsinud järgmisi tekste:

Eesti avalikel territooriumitel (turud, tänavad, hoovid, parklad, pargid), üldkasutatavates ruumides (toitlustusettevõtted, teatrid, kinod, turismi- ja teenindusettevõtted, kauplused, kirikud, saunad, käimlad), kortermajade trepikodades, ühistranspordis ja terminalides ülesriputatud või ringlevad sildid, viidad, kuulutused, teadaanded, hinnakirjad, menüüd jms, kaupade ja teenuste nimetused ja kasutusjuhendid, asutuste ja ürituste nimed ning ametinimetused. Representatiivne väljavõtukogum koosneb 272 eri tüüpi ja eri paigust pärit teksti (vt tabel 1).

avalikud territooriumid	60 teksti
üldkasutatavad ruumid	15 teksti
Toitlustusettevõtted	38 teksti
turismi- ja teenindusettevõtted	14 teksti
Teatrid	13 teksti
asutuste, ürituste nimed	68 teksti
ametinimetused	40 teksti
trepikojad	24 teksti

Tabel 1.

Keelekasutuse uurimine tõstab fookusesse keele ühiskondlike, inimestevahelise suhtlemisega seotud külje. Avalike kohtade keele seisundi uuring näitab eeskätt seda, mis laadi ja kui kvaliteetsete tekstidega eesti keele keskkondlane igal päeval tõenäoliselt kokku puutub. Uuringu tulemuste põhjal saab otsustada teatavate edaspidiste sammude kasuks või kahjuks ning samuti saab prognoosida eesti keele arengusuundi.

1. Kasutusalaast tulenevad nõuded keelekasutusele

Tekst on teatud viisil organiseeritud semantiline tervik. Tekstitüüp on ära tuntav selles kasutatavate sõnade jm keelevahendite kaudu. Eri olukordades ja eri eesmärkidel valitakse erisugune esitusviis, tulemuseks on erisugune tekstitüüp.

Kõik keelekasutajad, ühiskonna liikmed puutuvad iga päev kokku mitmesuguste kõneldud ja kirjutatud tekstidega. Uurimuse esimeses osas oli juttu, millised neist on avalike kohtade tekstid ja millised mitte. Samuti oli juttu nendele tekstidele esitatavatest nõuetest.

Avalike kohtade tekstide keelekasutus on eeskätt formaalne ja nende adressaat on avalikkus. Seega, sellelaadsete tekstide loomine eeldab sobivate keeleelementide (nii leksikaalsete kui ka grammatiliste) valikut ja sidumist eesmärgipäraseks tekstiks.

Avalike kohtade tekstides kasutatavate keelevahendite valik juhindub mitmest funktsioonist. Kuna avalike kohtade keele kasutuse eesmärk on eeskätt informeerida, siis peaksid avalike kohtade tekstid olema võimalikult informatiivsed.

Avalik koht on üldkasutatav ruum, seega ei ole see kunagi päris vaba suhtluskanal. Avalike kohtade keel peaks järgima hea keele normi ehk eesti kirjakeele normi. Avalike kohtade tekstid peaksid olema esiteks arusaadavad ja üld- ja üheselt mõistetavad ning teiseks keeleveatud ning korrektsed. Nad peaksid olema keeles, mis on meie keeleühiskonna liikmetele ühine. Ühiskond ise loob vajaduse keelenormi järele.

Uurimuse esimeses osas selgus, et Eesti seadustes on nõutud, et avalikes kohtades suhtlemine peab toimuma eesti keeles ja et ametliku suhtluse aluseks on eesti kirjakeele norm ja et selle normi järgimist eesti keele ametlikus kasutuses kontrollib keeleinspeksioon.

1999. aastal ilmunud keelekorralduslik sõnaraamat "ÕS 1999" ja viimane "Kirjakeele teataja" on mõlemad uuemaid kirjakeele norminguid kajastavad raamatud. Keelenorm on kehtestatud kindlate olukordade tarvis, enamasti ametlike suhtlusolukordade tarvis. Seepärast tuleb ka nõustuda sellega, et normi üle otsustab kitsas spetsialistide ringkond, mitte kõiki

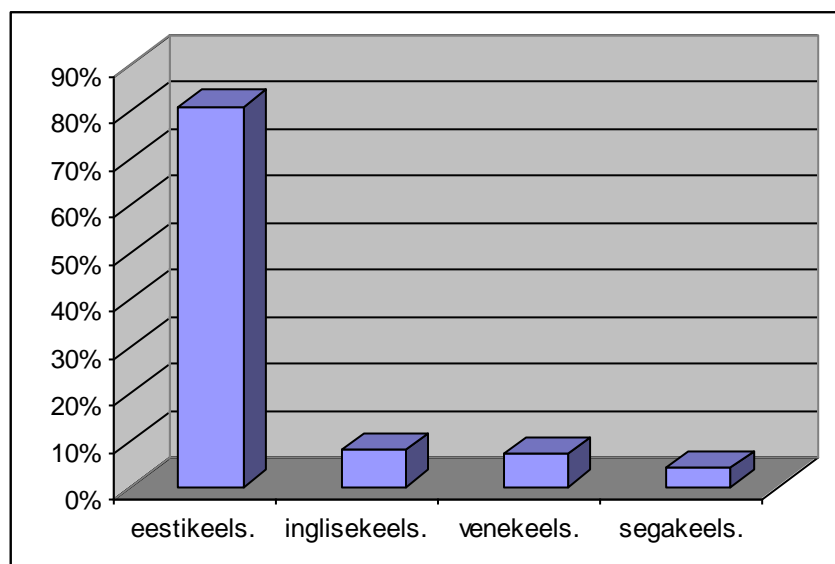
kõnelejaskonna kihte esindav kogu ja et otsused ühe või teise keelendi kasutamise headuse või tõrjumise üle teeb see ringkond oma maitseotsustele tuginedes. Paratamatult tuleb tõdeda, et objektiivselt ja teaduslikult ei saagi põhjendada seda, miks üks või teine keelend on õige või vale.

Avalike kohtade tekstide keelega rahulolematust on keelekasutajad ajakirjanduses ka väljendanud. Aga mis teha, kui vene keelt kõnelev müüjatar üritab siiski ühe vigase eestikeelse tekstiga maha saada? Tõenäoliselt peaks tööandja saatma sellise alluva keeleksamile, juhul muidugi, kui ta ise taipab, et tekst ei ole hea keele tavaga kooskõlas või kui keeleinspektorid või teised keelekasutajad teda selles aitavad. Nii seisame ikkagi tõdemuse ees, et kõik algab koolist.

2. Avalike kohtade keelsus

Niisiis, uuringu esimeses, keelekeskkonda käsitlevas osas selgus Eesti seaduste nõue, et avalikes kohtades suhtlemine peab toimuma eesti keeles ehk kõik avalikes kohtades ringlevad tekstid peavad olema eestikeelsed ja et keelatud pole ka tõlked teistesse keeltesse (nt menüüdes on üsna levinud tõlkida toitude nimed ja nimetused inglise keelde; pangaautomaadid võimaldavad toimetada mitmes keeles jms). Samas võiks olla ka näiteks ühistranspordis sõidu eest tasumise korra ja hindade kohta tõlkeid nii vene kui ka inglise keelde, arvestades Eestis elavate muulaste ja Eestit külastavate turistide arvu.

Uuritud kirjalike tekstide põhjal võib väita, et suurem osa neist on küll eestikeelsed (81%) (vt joonis 1), ent teatud hulk uuritud materjalist on nii öelda eesti-vene-inglise ja vahel ka -soome segakeelsed (4%) ja ingliskeelsed (8%), ülejäänud puhtalt venekeelsed tekstid (7%). Suurema osa ingliskeelsetest moodustavad toidlustusettevõtete tekstid ning asutuste nimed ja venekeelsetest Lasnamäe, Kopli ja Ida-Virumaa avalike territooriumide tekstid. Uurimuse põhjal võib siiski väita, et avalike kohtade keeleks on enamalt jaolt ikka eesti keel, ent kui kvaliteetne, see selgub järgnevalt.

Joonis 1. Avalike kohtade keelsus

3. Keeleinspeksioon

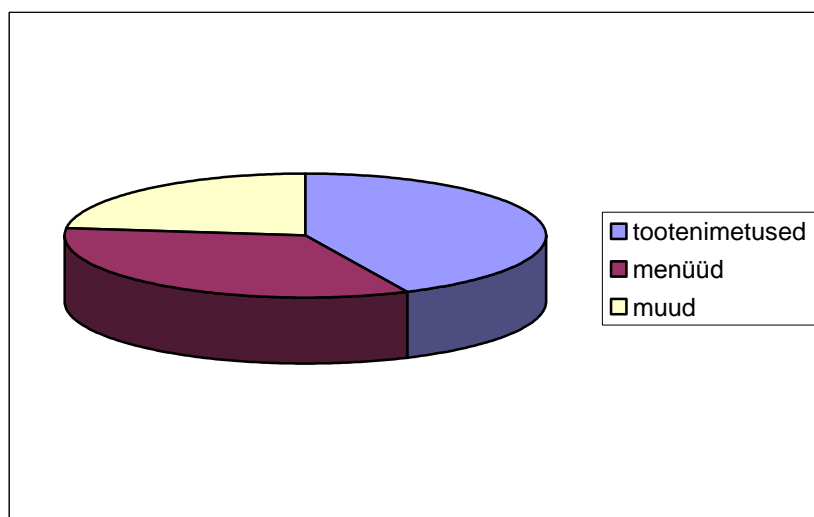
Haridusministeeriumi valitsemisalas tegutsev keeleinspeksioon, mille ülesandeks on jälgida keeleseaduse täitmist, jaguneb Tallinna ja Harjumaa (keskusega Tallinnas), Ida-Viru (keskusega Kohtla-Järvel) ning Lõuna-Eesti (keskusega Valgas) järelevalvetalituseks. Ülejäänud Eestis ei kontrolli keeleseaduse täitmist keegi. Samas on kogu keeleseaduse täitmise järelevalveks asutatud keeleinspeksiooni töö efektiivsus enam-vähem null. Tuletagem meelde kasvõi selle ametkonna ähvardust karistada "Pimedate ööde filmifestivali" saja tuhande kroonise trahviga selle eest, et paari saksa- ja venekeelset filmi näidati ilma eestikeelsete subtiitriteta või sünkroontõlketa, sellal kui kuuleme iga päev reklaami kompvekkidest, mida täidab *nougat*'i-kreem. Keeleinspeksiooni küündimatust näitaks vast ka kallalekippumine Estonia kontserdisaalis võõrkeeles esinevale külaliskoorile. Keeleinspeksiooni töö piirdub vanglate, turgude ja muude asutuste töötajate eesti keele oskuse kontrollimisega. Muu osas on keeleinspeksioon jõuetu. Mitte et see poleks tähtis, ent ei tasu unustada, et oluline on ka kasutatava kirjakeele kvaliteet. Sestap tuleks keeleinspeksiooni tööd tõhustada tõenäoliselt töötajate palga tõstmisega ning uute kohtade loomisega igas maakonnakeskuses.

4. Keelenõuanne

Keelenõu annavad Eesti Keele Instituudi grammatikasektori töötajad igal tööpäeval. Neil tuleb vastata küsimustele, mis puudutavad eesti üldkeele kasutust: õigekirja (suur ja väike algustäht, kokku- ja lahkukirjutamine, kirjavahemärgid, nimede õigekiri jne), vormiõpetust (sõnade käänamist ja pööramist), termineid, lausestust, stiili jm.

Uuringu põhjal võib järeldada, et keelekasutus oleneb eelkõige asutuse prestiižsusest ja tuntuusest, nt teatrid, suuremad kauplused ning hinnatud toitlustusettevõtted ei luba endale õigekirjavigu ega muud keelelist lohakust. Keelenõuande poole pöörduakse enesest lugupidavatest firmadest üsna tihti, enamasti algustähe, õigekirja ja kokku-lahku kirjutamise küsimustega.

Uurimusest selgub, et kõige enam palutakse nõu toodete nimetamiste ja nende kokku-lahku või suure või väikse algustähega kirjutamise osas (43%), neist ei jää maha samade probleemidega menüüde koostajad (34%) (vt joonis 2). Ülejäänud küsimused avalike tekstide koostamise kohta on pigem juhuslikku laadi, näiteks küsitakse kaupluste osakondade nimetamise või ametinimetuste kohta.

Joonis 2. Keelenõuande küsimused

Näiteid 2000. ja 2001. aasta sissekannete kohta:

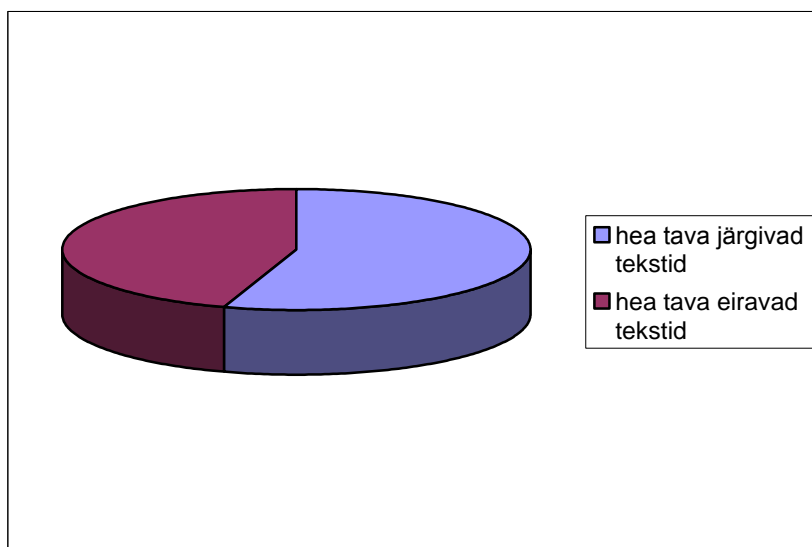
- kuidas kirjutada *maasika-mustasõstra-serbettjäätis*,
- kuidas eesti keeles: *potatoe sticks, citrus juicer, juice extractor*;
- kuidas kirjutada *Kehviku kartulikoored, Mehhiko mürsuvalik, Itaalia salat*;
- kas *supp mereandidest* või *mereannisupp* jms;
- kas kirjutada *pilaff* või *plov, gin* või *džinn, punase veini võikaste* või *punase veini ja või kaste* jne;
- kuidas kirjutada *maasikajogurt Kaltsiumipomm*;
- kas *banaanimaitseline maitsekonsentraat*?
- kas pliidil on *õhupuhasti* või *õhupuhastaja* jms;
- kuidas käänata sõna *kalvados*;
- kas *ansoovistega* või *anshoovidega*;
- kuidas kirjutada *magusa apelsini džemm*;
- kas on õige: *broilerikoivad, külmutatud*;
- kas kõlbab: *spordikaupade divisjon*;
- kuidas kirjutada: *avatud uste päevad*;
- kuidas kirjutada: *Gyproc*;
- kuidas kirjutada: *vadaku-koorepuding*;
- kas *toffee-täidis* või *iirise-täidis*;
- kas *grillilett* kokku või lahku;
- kas *moos Meie Mari* või *Meie Mari moos*;
- kas *fuajeebaar* või *lobibaar*;
- kas on õige: *karastusjook Limonaad Sidrunimatseline*;
- kuidas kirjutada: *Tallinna lennujaam, .. bussijaam, .. sadam, Ilmarise residents, Kristiine keskus*;
- kas *aleksandrikook* või *Aleksandri kook*;
- kas kirjutada kokku: *grenadinesiirup*;
- kuidas kirjutada: *taburet, kotlet, tualett* jne.

5. Avalikes kohtades kasutatava kirjakeele kvaliteet ehk kas Kalevipoeg oskas lugeda?

Kas lugeja oskab lugeda? Kirjutada? Kõnelda? Kuulata? Kuidas suhtutakse tekstikoostamisse, sõnaseadmisse? Esmapilgul tundub, et avalikes kohtades ei saa me sugugi aru emakeele olemusest ja kui küsida meie keelekeskkonna liikmelt, kas Kalevipoeg oskas lugeda, siis õiget vastust vast ei saa. Surfates internetis, lugedes päevalehti ja külastades restorane tuleb tõdeda, et see ongi meie emakeel. Ja vähesed keeleühiskonna liikmed oskavad seda tähele panna.

Uuringu esimesest osast selgus, et suhtlemine avalikes kohtades peaks seaduste järgi toimuma eesti keeles ja et ametliku suhtluse aluseks on eesti kirjakeele norm. Suhtumine seadustesse on aga üleüldse üsna vilets. Kui ei täideta maksuseadust ja kirutakse tee ääres kiirust mõõtvaid politseinikke, miks siis peaks täitma keeleseadust. Ja kust läheb piir ametliku ja mitteametliku suhtluse vahel. Nii mõnigi avaliku koha teksti koostaja peab ametlikuks suhtlussituatsiooniks hoopis mitmesuguseid dokumente, mitte aga silti turuletil või menüüd restoranilaual. Ometi on ka need tekstid üldkasutatavad ja mõeldud eri taustaga keeletarbijale.

Uurimusest selgus, et kirjakeele normi nõuetele mittevastavate tekstide suhe normile vastavate tekstidega on selline, et 45% uuritud avalike kohtade tekstidest on keelevigased (vt joonis 3). See on käratõstmiseks üsna suur protsent.

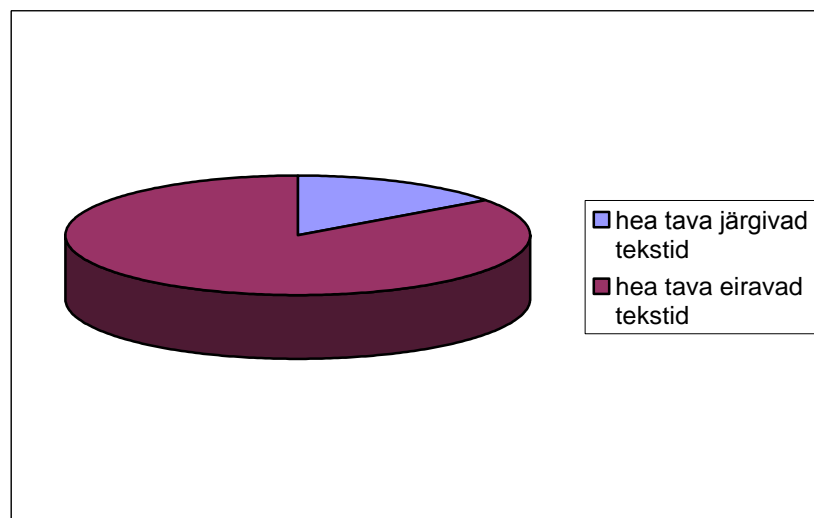

Joonis 3. Kirjakeele normi nõuetele mittevastavate tekstide suhe normile vastavate tekstidega

Lähemalt iga tekstitüübi puhul eraldi:

- avalikel territooriumitel (turg, tänav, park jms) ülesriputatud sildid, teadaanded jms

Ajakirjanduses on vihjatud sellele, et vigases eesti keeles kirjutatud sildid või üldse muus keeles kirjutatud teadaanded häirivad ostjaid / tarbijaid / keeletekasutajaid. Ühe Balti jaama putkamüüja lõunatamisest annab teada uksele riputatud silt “Coffee break”, Roosikrantsi tänava restorani kutsub sööma silt “Wellcome” jne jne, rääkimata sellest, et turul võime osta “ananase, abrikose ja kõrvetsaid”. Keeleinspeksiooni sõnul on korrektses eesti keeles kirjutatud silte, hinnakirju, menüüsid ja muid avalike kohtade tekste raske leida, sageli on need eesti-soome-inglise-vene segakeeles, nagu ka nende tekstiloojate endi keel. Räägem näide pärineb vast ühelt turuletilt: “Pandi kuubik laual”, mis venekeelse müüja sõnade järgi tähendab “Pandivere juustu” või teine turunäide: “Müüa kuse tilinad”. Tuleb tunnistada, et Eesti turg on keeleinspeksiooni murelaps. Uurimusest selgus, et 85% avalike territooriumide tekstidest ei vasta normile (vt joonis 4).

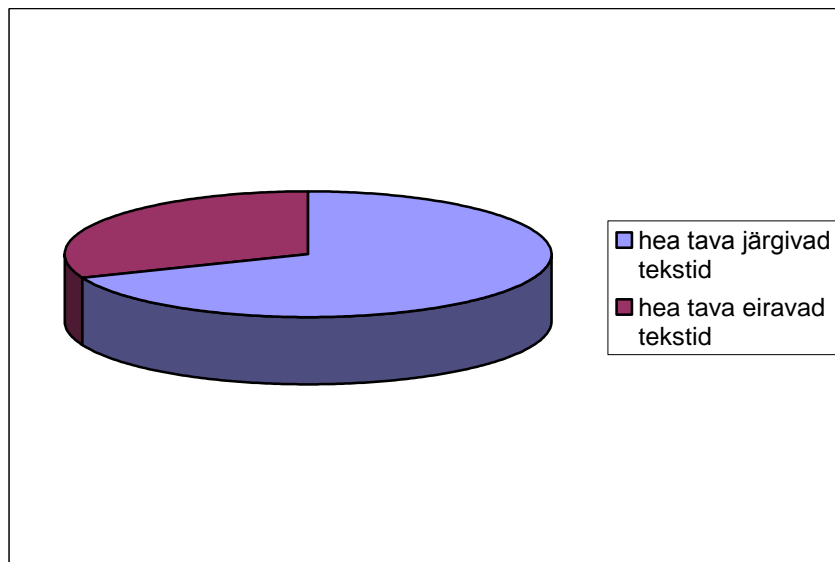

Joonis 4. Avalikud territooriumid

- üldkasutatavates ruumides (saun, käimla, kauplus, kirik, ühistransport, terminal jms) ülesriputatud ja ringlevad sildid, teadaanded jm

Uuritud üldkasutatavates ruumides on hea tavaga kooskõlas olevaid tekste 69% (vt joonis 5) ja hea tava eiravaid tekste 31%. Võib-olla on siin sellise tulemuse põhjuseks neis

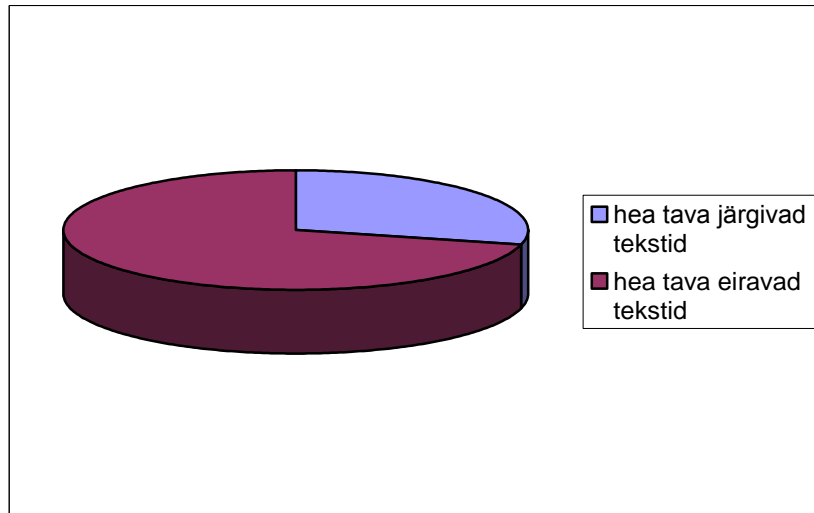
üldkasutatavates ruumides (v.a toidlustusettevõtted, turismi- ja teenindusettevõtted, trepikojad ja teatrid) ringlevate tekstide lühidus ja konkreetsus, samuti on mitme üldkasutatava ruumi puhul tegu ka prestiižse ettevõttega. Näiteks ühistranspordi teksti koostab linnavalitsuse allasutus, seega endast lugupidav asutus, ometi ei saa ühistranspordi tarbijad aru sellest, mis vahe on *10-korra piletil* ja *10 sõidu piletil*.

Joonis 5. Üldkasutatavad ruumid

- kortermajade trepikojad

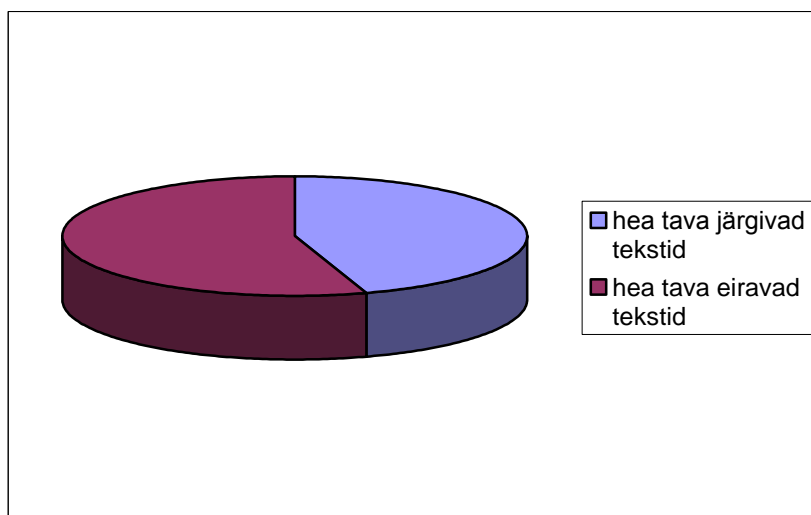
Korteriühistute kehvakeelsete teadete üle (71%) jääb üle vaid imestada (vt joonis 6). Vaevalt, et ükski keeleinspektor suvatseb neid kontrollima minna, pealegi on tänapäeval turvalisuse huvides trepikodadesse sissepääsemine raskendatud. Ometi ei tasu nende mõju ühe või teise trepikoja kasutajale alahinnata. (Nt *kullakesed, kas käed kukkuvad küljest, kui iga nädal koridori koristad; sulgege uks kinni; .. eriti, mis puudutab selle aasta juuli kuud, kui me jätsime arve maksmata töö tegematta jätmise eest..jne*).

Joonis 6. Kortermajade trepikojad

- toitlustusettevõtete hinnakirjad ja menüüd

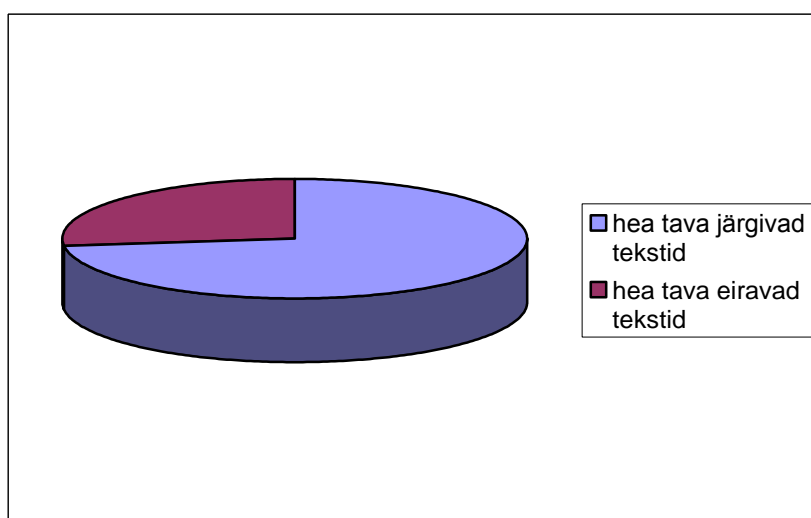
Üsna masendavat pilti näeb toitlustusettevõtetes, kus 55% tekstidest on keelevigased (vt joonis 7). Paljudes söögikohtades käibib üks ja sama menüü aastaid, nii mõneski aga kirjutatakse menüü seinale. Nii tuleb meil loota koka, saaliteenindaja või kellegi muu haritusele. "Korralikud" restoranipidajad suudavad tagada oma tekstide õigekeelsuse, kuid suvalistes nurgatagustes kohtades on seda söögile lisaks palju tahetud. Prestiisemate toitlustusettevõtete tekstide koostajad pöörduvad raskete keeleküsimuste puhul ka keelenõu poole. Palju eksitakse keelenormi vastu ka eksootiliste restoranide menüüdes, ju siis ei osata üht või teist eksootilise toidu nimetust eesti keelde tõlkida (nt *Suupiste Thali*, *Põdraliha tawa kebab*) ning mõnes kohas oleks vaja isegi tõlgi abi, saamaks aru, mida toit sisaldab. Tihti püütakse ühte toidunimetusse mahutada võimalikult palju selle koostisosi nii, et ei teata enam, mida millega kokku kirjutada vms (nt *Pannkoogid külmsuitsuforellitäidisega*, *Pozharski kotlett Bbq kastmega*, *Õrnalt marineeritud pehme india juustu ja küüslaugukastmega aedviljasalat*, *Pehme india juustu tawa kebab*).

Joonis 7. Toitlustusettevõtted

- turismi- ja teenindusettevõtete kataloogid, hinnakirjad jm

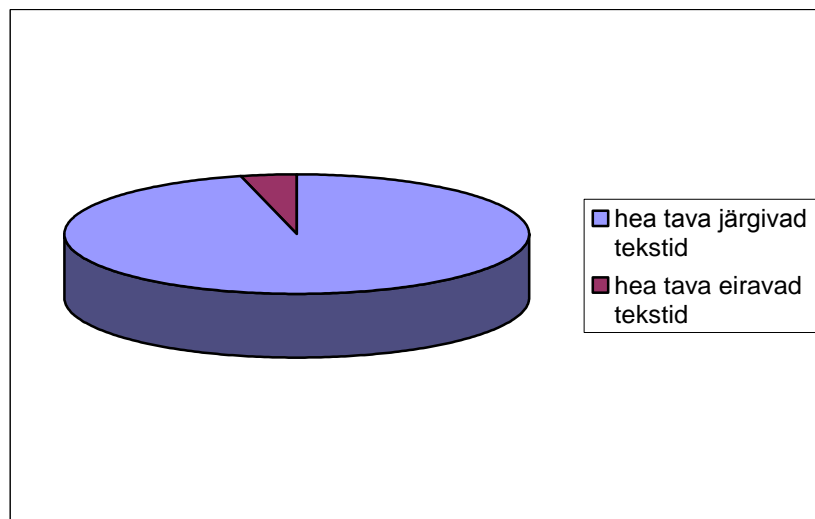
73% turismi- ja teenindusettevõtete tekstidest on hea tavaga kooskõlas (vt joonis 8). Suurema osa normivastastest tekstidest moodustavad turismikataloogide ning teenindusettevõtetes müügil olevate toodete ja kasutusjuhendite asjatundmatud otsetõlked inglise keelest eesti keelde. Põhjuseks kas siis oskamatus vigu näha või kulude kokkuvõid: mitte iga asutus ei suuda palgata keeleteoimetajat. Mis puudutab nende tekstide keelsust, siis ikka ei suuda paljud ettevõtted tagada toodetele eestikeelset kasutusjuhendit, mis on aga üks tarbija põhiõigustest.

Joonis 8. Turismi- ja teenindusettevõtted

- teatrite kavalehed

Teatrid on avalikest kohtadest ainsad, kelle tekstidega võib rahule jääda (vt joonis 9) ning kes oma tekstidest ka kõige rohkem lugu peavad, sest neil on koostajatena palgal haritud inimesed.

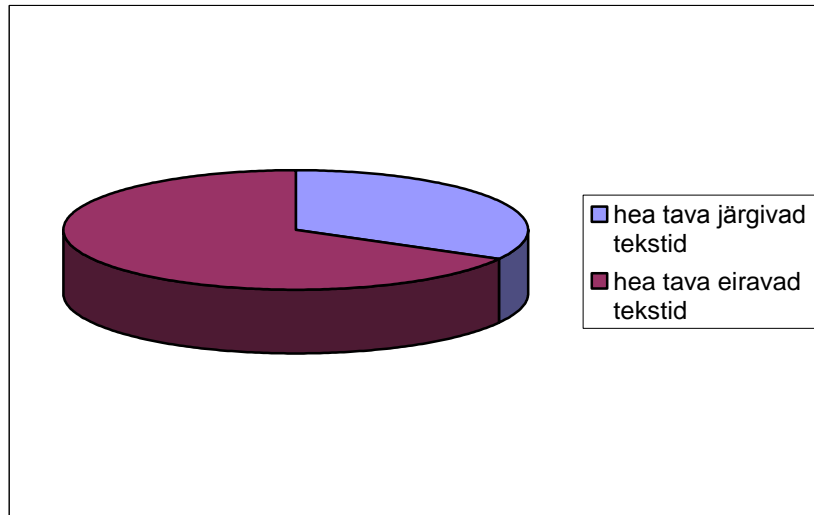

Joonis 9. Teatrid

- asutuste ja ürituste nimed

Asutuste ja ürituste nimede kui avalike kohtade tekstiliigi peamisi funktsioone on tutvustada iseennast. Määrustes on kirjas, et registrisse kantud äriühingu nimi ja registreeritud kaubamärk peavad olema kooskõlas heade tavadega, kuid mis need on, seda ei tea keegi. Sestap oleks tarvilik seda nõuet täpsustada, et oleks alust karistada n-õ hea tava rikkujat. Mäletatavasti tundsid paljud keeleühiskonna liikmed ennast ahistatuna, kui möödusid erootikamessi "L' Erotique" plakatist, ent näiteks Grande Lotto suurte reklaamplakatite vastu ei tõstnud keegi kisa, sama kehtib ka paljude asutuste nimede kohta. Uuringust selgub, et 67% asutuste ja ürituste nimedest ei ole hea tavaga kooskõlas (vt joonis 10), s.t et leidis igasuguseid hübriidnimesid, ingliskeelseid nimesid jms, läbiva tunnusena lisatakse AS või OÜ nime lõppu (nt *Parketiexpert OÜ*, *Extreme Sport AS*, *Forwood AS*, *Geenius Comp OÜ*

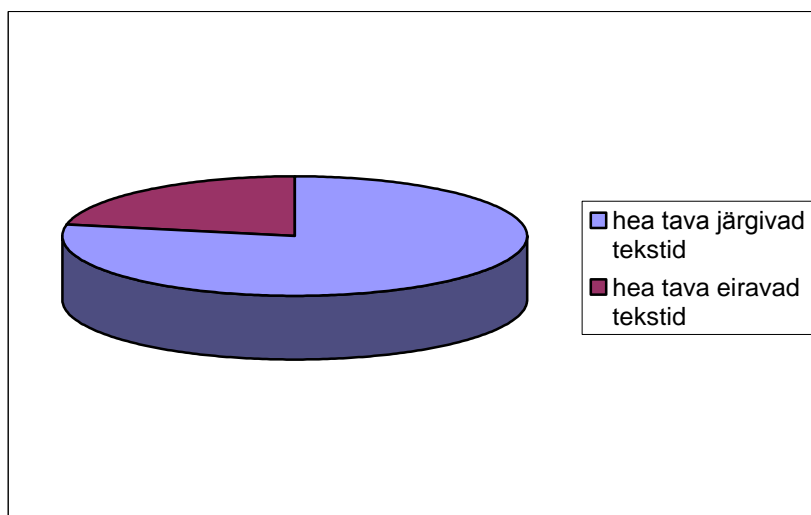
videolaenus, K-Rauta AS). Vähe leidub selliseid kõlavaid nimesid nagu *Kirilind, Vanaema juures, OÜ Hõbekuu, Jaagupi pood, Kapteni kõrts, Karupesa hotell* jts).

Joonis 10. Asutuste ja ürituste nimed

- ametinimetused

Avalike kohtade tekstid on mõeldud suhtlemiseks suurte inimhulkadega. Ametinimetuste üks peamisi eesmärke on tutvustada nende kandjat ja olla kasulik tarbijale. Kuid uurimusest selgub, et 78% ametinimetusega võib rahule jääda (vt joonis 11), kuid 22% on kas võõrkeelsed, mittemidagiütlevad või liialt ülepakkuvad. N-ö häid näiteid tuues: *Teede- ja Sideministeeriumi riigi infosüsteemide osakonna talituspidevuse büroo juhtivspetsialist andmekogude alal; infosüsteemide osakonna arendusbüroo peaspetsialist maakondade andmehoolduse ja riigivõrgukeskuse arenduse alal, cinephil, imidžmeiker* jne.

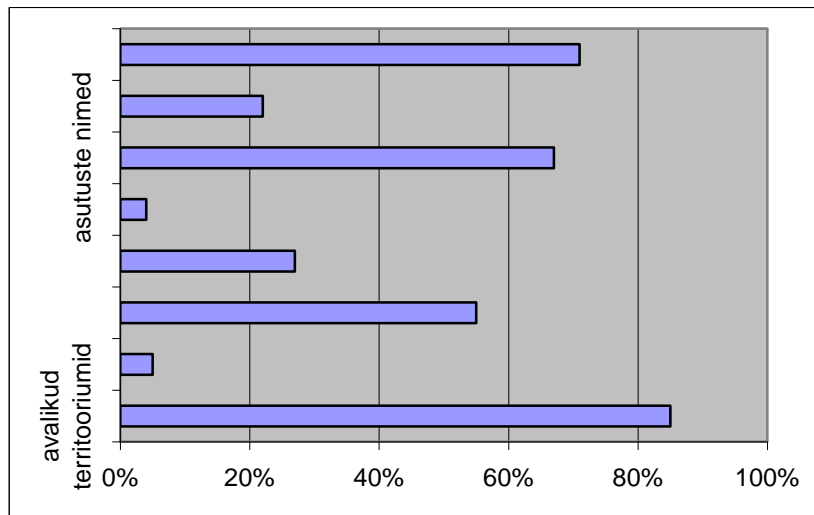

Joonis 11. Ametinimetused

Kokkuvõtteks saab uurimuse põhjal öelda, et kõige rohkem ringleb normikohatuid tekste avalikel territooriumitel, eeskätt turgudel (vt tabel 2, joonis 12). Turule järgneb trepikoda oma 71%. Kõige rohkem väärtustatakse emakeelt teatris ja ka ühistranspordis.

avalikud territooriumid	85%
üldkasutatavad ruumid	31%
toitlustusettevõtted	55%
turismi- ja teenindustevõtted	27%
teatrid	4%
asutuste, ürituste nimed	67%
ametinimetused	22%
trepikojad	71%

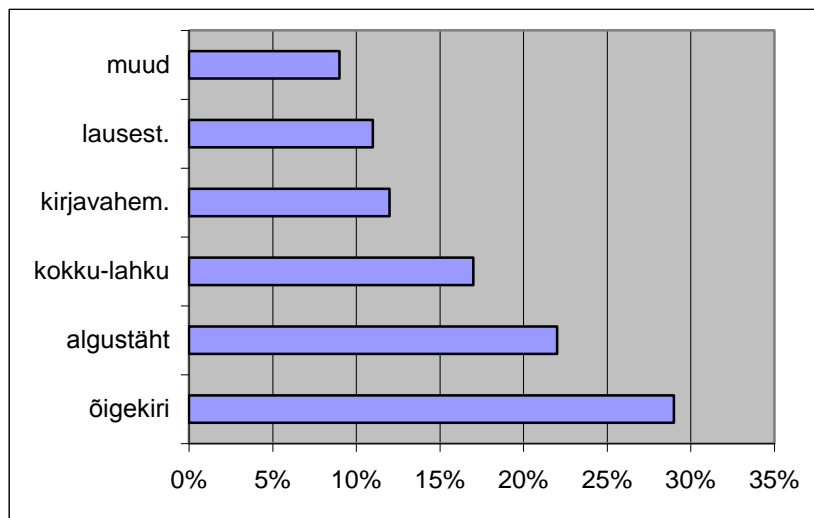
Tabel 2. Keelenormi rikkuvad tekstid

Joonis 12. Keelenormi rikkuvad tekstid

6. Vigade laad

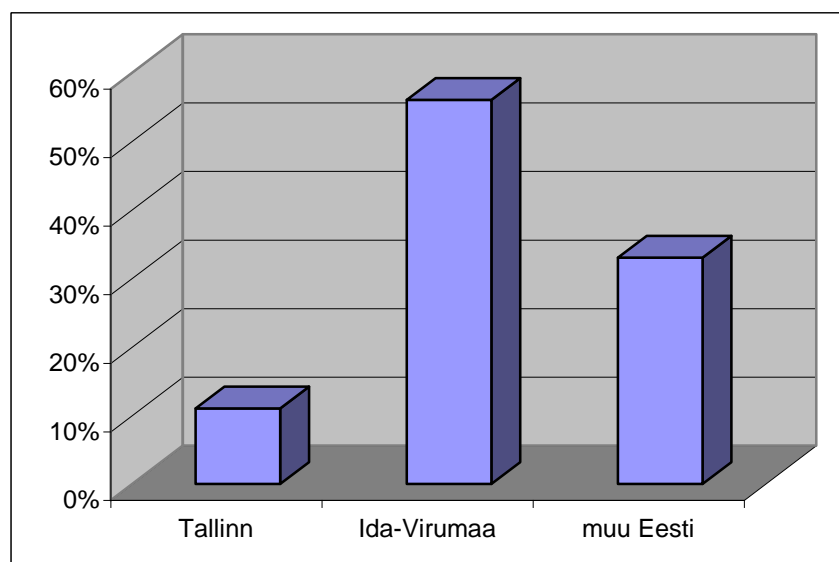
Kõige rohkem tehti vigu õigekirjas (29%), järgnesid suure või väikse algustähega kirjutamine (22%), kokku- ja lahkukirjutamine (17%), kirjavahemärkide kasutus (12%) ning lausestamine ja stiil (11%). Muid vigu (9%) tehti enamasti käänamises-pööramises või nimede kirjutamises (vt joonis 13).

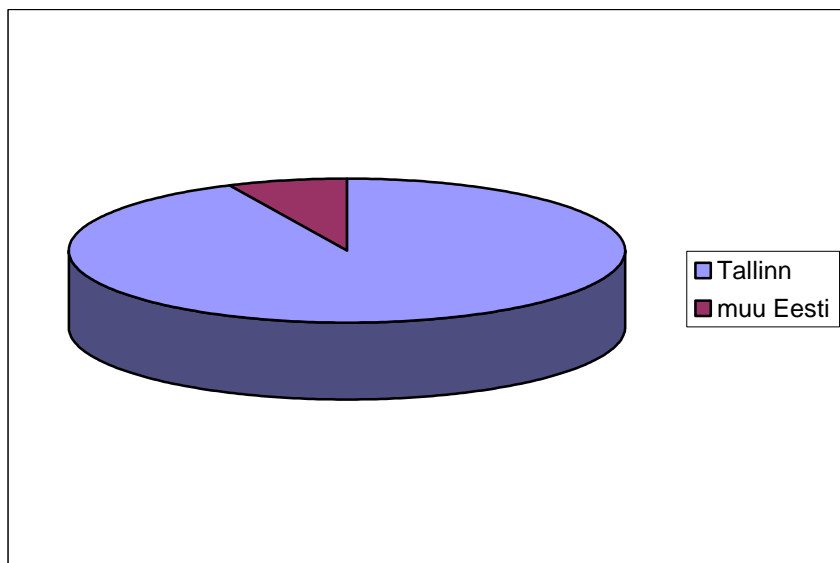
Joonis 13. Vigade laad

7. Varieerumised Eesti territooriumi lõikes

Avalike kohtade keel on lokaalselt varieeruv tähendus- ja keeleruum. Avalike kohtade keelekasutuse valdkond jaguneb maa / linna, tsentri / perifeeria vahel. Iga asum on nagu Potjomkini küla – mida enam perifeeriasse liikuda, seda vigasemaks keel muutub ning seda hoolimatumalt keelesse ning seda reguleerivatesse seadustesse suhtutakse. Sama kehtib ka Eesti lõikes (vt joonis 14): mida suurematest linnadest ja eelkõige Tallinnast kaugemale, seda vähem tuntakse muret avalike kohtade tekstide keele pärast. Seda näitavad ka keelenõuande telefonile helistajad: suurem osa neist on Tallinna prestiižsematest asutustest (93%) (vt joonis 15).

Joonis 14. Normile mittevastavad tekstid

Joonis 15. Keelenõuande telefonile helistajad

8. Kokkuvõte

Kokkuvõtteks võib öelda, et Eesti avalike kohtade keel jätab paljuski soovida, kogutud materjali põhjal saab tuua näiteid nii õigekirja-, grammatika- kui ka lausestusvigadest. Mida keskustest kaugemale, seda viletsamaks avalike kohtade keele seisund muutub. Uurimusest võib järeldada, et keelekasutus oleneb eelkõige asutuse prestiižsusest ja tuntuusest, nt teatrid, suuremad kauplused ning hinnatud toitlustusettevõtted ei luba endale õigekirjavigu ega muud keelelist lohakust. Keelenõuande poole pöörduakse enesest lugupidavatest asutustest üsna tihti, enamasti algustähe, õigekirja ja kokku-lahku kirjutamise küsimustega.

Omaette lugu on keeleseaduse selle osa rikkumisega, mis sunnib avalikes kohtades kasutama eesti keelt. Raadio- või teleasaadete eestikeelse tõlke puudumist märgatakse kohe, ent kusagil Kopli trepikojas rippuva pooleestikeelse teatise üle (nt "Sulgege uks kinni") ei oska ega viitsigi keegi nuriseda. Osalt on see vast põhjustatud inimeste teadmatusest. Näiteks ei teata, et kauplusest on kliendil õigus saada koos kaubaga kaasa ka eestikeelne kasutusjuhend. Osalt tuleb selle põhjust otsida ka hoolimatust suhtumisest: keele säilitamine ei ole just esmane vajadus.

Avalike kohtade tekstide erinev kvaliteet tuleneb vast sellest, et nende tekstide koostajaid on lugematu arv kõikvõimaliku haridusega. Lihtsamate tekstide koostamisega saavad kõik enam-vähem hakkama, ent originaalsusest jääb küll paljudel puudu, eriti mis puudutab nimesid ja nimetusi, pealegi ei reguleeri nimetamist ükski seadus. Tõenäoliselt on Eesti ettevõtete suur unistus eksportida oma tooteid välisriikidesse, suhelda välismaailmaga, mistõttu arvatakse, et lihtsate "maakeelsete" nimedega nii kaugemale ei jõuta või neid mõistetakse kaheti või ei mõisteta üldse. Sestap loeme-kuuleme-näeme igal päeval lausa kummalisi nimesid, mille väljautlemisel keelgi vahel tõrgub. Teisalt on ehk tegu lugejate-kuulajate endi haritusega: kui ei osata ise veatult kõnelda-kirjutada, ei osata seda näha ka loetud-kuulatud tekstis.

Avalike kohtade keel on meie (tihtipeale passiivne) igapäevakeel, mistõttu ei vaja selle tähtsus ja mõju kirjakeelele rõhutamist. Nõuetevastase keelekasutuse tagajärg ei pea tingimata ilmnema tunni või päeva pärast. Vigase keelekasutuse eest ei ole me keegi kaitstud juhul, kui me ei oska ega taha seda märgata. Kõik saab alguse koolist ja ka kodu ei maksa unustada.

Esmapäilgu soovitusel oleksid, et koolis peaks enam rõhku panema tekstiloomeharjutustele ja rõhutama õigesti kirjutamise prestiižsust. Teisalt, pelgalt seadustega avalike kohtade keelt ei hoolda, vaja on ka järelevaatajaid. Selge on see, et igasse maapoodi igat silti kontrollima ei jõua, kuid vähemalt keelenõuandjaid võiks olla igas maakonnakeskuses, mitte ainult Tallinnas. Nii ostame me edaspidigi Citymarketist grenadinesiirupit ja mett naturaalne Eesti, kiirtoitlustusrestoranis Kebab sööme koos marketingijuhiga kiievikotletti meesmetanastmes, mis maksab 50 EEKI, õnnetusjuhtumi korral sõidab kohale Nõmme Ambulance, kui just Falck Securityt vaja ei lähe.

Lõppude lõpuks, normitud kirjakeele kasutamine peaks olema märk sellest, et inimesel meeldib olla oma riigi lojaalne kodanik.

Edasine uurimiskäik:

Avalike kohtade keelekeskkonna ja seisundi kirjelduse koostamine

- kokkuvõtte uuringu tulemustest,
- kogutud materjali analüüs,
- avalike kohtade keele tähtsus keelekäitumise suunajana ja mõju keele säilimisele,
- avalike kohtade keele ideaal ja tegelikkus, arengutendentse ja prognoose,
- soovitusi keelestrateegiale ja -poliitikale.